

REISZ T. CSABA

A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Címtárak, hivatalos közlönyök, adatbázisok

Címtárak

Egy szervezet strukturális összetettsége, tevékenységi köreinek tartalmi és/vagy területi kiterjedése, az abban részt vevők nagy száma miatt a hatékony működéshez elengedhetetlenül hozzátartozott olyan adattárak elkészítése, amelyekben a szervezeti hierarchia rendjében az egységek neve, címe, tisztségviselői szerepeltek. Ilyen összeállítások voltak az egyházi kalendáriumok, sematizmusok, illetve a katonai almanachok és sematizmusok, amelyeket a 18. századtól kisebb-nagyobb időközönként (utóbbiak esetében évenként) nyomtatásban adtak közre a szervezetrányító főhatóságok.

A legösszetettebb szervezet, az állam működéséhez is szükség volt ilyen hivatali és személyi adattárra, „állami kézikönyvre”. Az első ilyen névtár, amelyik magyarországi kataszteri felmérésekre adatot szolgáltatott, az osztrák császárság udvari és állami sematizmusa.¹ Az 1856–1885 közötti időszakra hiánypótlóak az adatai, mert ebben az időben csak néhány hazai ágazati vagy országos névtár jelent meg, szükség szerint, nem évi gyakorisággal. Az osztrák császárság névtára 1856–1860 között, 1866-ban és 1868-ban, majd 1874-től évente jelent meg, az egyes kötetek területi alapon sorolják fel az intézményeket.²

Az osztrák–magyar kiegyezést (1867) követően kiépülő magyar államszervezet sem nélkülözhetette a szervezeti adattárakat. Először egy-egy – de nem mindegyik – tárca készítette el saját szervezete adattárát, élen járt ebben a Pénzügyminisztérium, amely 1868-ban ügy- és személyzeti beosztást, 1869-ben, majd 1873-ban a tárgyévre vonatkozó tiszti címtárat bocsátott ki.³ A kiadványok követték az osztrák tiszti címtár adatközlését, de attól eltérően a teljes személyi állományt közölték a munkakörök rendjében. A földművelési, ipari és kereskedelmi (1871), az igazságügyi (1872, 1879), majd a belügyi (1873) tárca szakterületi címtárát követően önálló ágazati adattárak nem jelentek meg, mert helyüket (adattartalmukkal) átvette az országos tiszti címtár.

A Központi Statisztikai Hivatal állította össze és adta ki a *Magyarország tiszti cím- és névtára* köteteit, amelyek tartalmazták a polgári korszak (1867–1948) állami tisztviselőinek, alkalmazottainak, valamint egyes magánszervezetek tisztviselőinek nevét (később kitüntetéseit). A címtár 1873-ban, 1875-ben, 1879-ben, majd 1884-ben jelent meg az az évi – május 1-jétől hatályos – állapot közreadásával. 1886-tól 1918-ig évente, majd 1927-ben újraindulva, 1933–1934 kivételével egészen 1944-ig ismét évente jelent meg. A kataszteri szerve-

1 *Hof- und Staatshandbuch des österreichischen Kaiserthumes*. Wien, 1844–1873, továbbá *Hof- und Staatshandbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie*. Wien, 1874–1918. Az osztrák állami adattárakat online l.: <http://alex.onb.ac.at/shb.htm>.

2 A kataszteri felmérésekhez kapcsolódó címtárak áttekintését adtam korábban: REISZ T. CSABA: Külföldi mérnökök a magyarországi kataszteri felméréseknél. *Archivarium historicorumque magistra: Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő 70. születésnapjára*. Szerk.: KÁDÁR ZSÓFIA – LAKATOS BÁLINT – ZARNÓCZKI ÁRON. Bp., 2013. 189–215. A magyarországi kataszteri felmérésben részt vevők korábbi szakmai tevékenységéhez felhasználható, 1850 előtti örökös tartományokbeli, valamint az osztrák általános címtárakhoz l. TÖRÖK ENIKŐ publikációit a *Catastrumban*: Az 1850-ben kinevezett kataszteri főmérnökök. 3. (2016) 1:26–34., A mérnökök feladatai a dülönkénti felmérésnél. 4. (2017) 1:3–14., A „földképi”, azaz felmérési igazgató hatásköre az 1854. évi előírások szerint. 4. (2017) 2:15–28. (= TÖRÖK, 2017), A magyarországi részletes felmérés vezetői 1856–1857-ben. 4. (2017) 3:3–13.

3 *A m. kir. pénzügyminisztérium ügy- és személyzeti beosztása. 1868-ik évi Január 1-től kezdve*. Buda, 1868. *Magyar Királyi Pénzügyminisztérium és alárendelt hivatalainak tiszti névtára 1869-dik évre*. 1. évf. Buda, 1869. *A magyar királyi pénzügyminisztérium és alattas hivatalainak tiszti névtára 1873. évre*. Buda, 1873.

Országos kataszteri felmérés.

A) Magyarország.	<i>Felmér. növendékek:</i> Thanoffer	<i>Főmérnökök:</i> Tins József.
	Lajos.	Vrabetje János.
I. Háromszögméreti számitó hivatal.	Rusinyák Antal.	<i>Mérnökök:</i> Kracsun Miklós.
	Bobek Antal.	Hödl Fridolin.
	Nutz Agoston.	Kinzl Gusztáv.
	Csomor Elemér.	Badin Róbert.
	Poppl János.	Kurecska István.
	Drionka Mihály.	Basch Nándor.
		<i>Önállóan működő mérnök-segédék:</i>
	2. Szatmár:	Halászy Endre.
	<i>Felügyelő:</i> Hauschka János.	Supencs György.
	<i>Főmérnök:</i> —	Szavanescu Romulus.
	<i>Mérnökök:</i> Url Gyula.	Halász Béla.
	Kardos Lajos.	Klekner Károly.
	Szeles Mihály.	Dantsek Aron.
	Schattelesz Mihály.	<i>Mérnök-segédék:</i> Kelecsényi
	Brunner Károly.	Alajos.
	Szánthó Árpád.	Cuckovics Milován.
	<i>Önállóan működő mérn.-segédék:</i>	Nagy Imre.
	Höffer Ferencz.	Rozgonyi Barnabás.
	Istoka Dávid.	Horn Dávid.
	Gáspár József.	<i>Felm. növend.:</i> Rónai Lajos.
	Kubinyi Ferencz.	Semdner Emil.
	Zarubay István.	Zakaba Miklós.
	Martos Béla.	Ujhelyi József.
	Glück Ferencz.	Bíró Ákos.
	Gaál Ferencz.	Gercsák Dusan.
	Karap Géza.	Božić Gergely.
	Novotny Gyula.	Sipos Rezső.
	Fehér Endre.	5. Pozsony:
	Mudrics Antal.	<i>Vezető-főmérnök:</i> Maczek József.
	Gyurik Mihály.	<i>Főmérnökök:</i> Drexler Pál.
	<i>Felm. növendékek:</i> Prodanović	Pillmann József.
	Tihamér.	Wurm Adolf.
	Skala Vincze.	Kovács Miklós.
	Darabant Jenő.	Kulka Henrik.
	Musin Sándor.	Pécs István.
		<i>Mérnökök:</i> Markovics Henrik.
	3. Eger.	Szabó Béla.
	<i>Felügyelő:</i> Radinszky László.	Sandrik Mihály.
	<i>Főmérnök:</i> Gazdik Ferencz.	<i>Önállóan működő mérnök-segéd:</i>
	Brousil Ignác.	Fussl Emil.
	<i>Mérnökök:</i> Princz János.	Goda Gyula.
	Gombos László.	Strobl Ferencz.
	Glokker Ottó.	Vidák István.
	Simonyi Gyula.	Dologh Jenő.
	Feitecher János.	Gaál Elemér.
	Székely János.	Simonszky Kálmán.
	Kovács Imre.	Török János.
	Pihal Gyula.	Niklási Gyula.
	Márkus Gábor.	<i>Felm. növendékek:</i> Weisz Simon
	Lenárt István.	Barbur János.
	Titze Otto.	Malatinszky László.
	<i>Mérnök-segédék:</i> Végh Rezső.	Klobucky Márton.
	Südi Aladár.	Zábó György.
	<i>Felmérési növendék:</i> Tibai István	Schindler Gyula.
		Münzger Gyula.
	4. Temesvár:	6. Pozsony:
	<i>Felügyelő:</i> Bayer Bernát.	<i>Felügyelői vezető:</i> Hönig
		László, felügyelő.

- Magyarország tisztai cím- és névtára, 1901. A kataszteri felmérés szervezete és az ott dolgozó tisztviselők (részlet)

zet tagjainak szolgálati helyét és munkakörét szemben pontosságuk okán előnyben részesí- is viszonylag jól lehet rekonstruálni a címtár tendők a szolgálati nyilvántartások és a később alapján, bár megjegyzendő, hogy adataival tárgyalandó hivatalos közlönyök.⁴

4 A szolgálati nyilvántartásokra l.: REISZ T CSABA: A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Törzskönyvi lap, szolgálati és minősítési táblázat. *Catastrum*, 4. (2017) 2:29–48. (= REISZ, 2017)

k) Mérnöki hivatalok és intézmények.

I. Kataszter	313. lapon.	IV. M. kir. folyammérnöki hivatal	314. lapon.
II. Budapesti (VIII. kerületi) m. kir. kulturmérnöki hivatal	314. „	V. Vízügyi műszaki tanács	314. „
III. M. kir. államépítészeti	314. „	VI. Országos vízépítészeti igazgatóság	314. „

I. Kataszter.

(A pénzügyi m. kir. ministerium főhatósága alatt a IX. főosztály ügykörében.)

I. Háromszögméretű számító hivatal.

(V. Török-u. 2.)

Főnök: L'Anné Ede.

H. sz. főmérnökök: Sadtler Róbert, Gally Ignác, Jáhl Antal, Farnik Adolf, Kovács Árpád, Selymesy Béla, Dobrovits Győző.

H. sz. mérnökök: Bottfy Vilmos, Szabó László, Spinner György, Fleischer Kálmán, Reiber Henrik.

H. sz. mérnökségek: Kuhn Gyula, Vucskics Zoltán, Havas József, Schmeisz Ágoston, Hodossy Béla, Rösler Pál.

Mérnökségek: Szűcs Dénes, Molnár József.

II. Magy. kir. 9-ik (kataszteri) felmérési felügyelőség.

(II. Batthyány-u. 52.)

Felmérési felügyelő: Véver Sándor.

Főmérnökök: Kubesch János, Kreupl Lipót, Nepko Gyula, Ince József, Guoth Emil, Baranyi Gyula, Rajner Zsigmond, Witzlaczil Antal.

Mérnökök: Kanizsai Gyula, Kovács Károly, Madách István, Sártory Imre, Milutinovics Vidimir, Wlossak Gyula, Bielek Vilmos, Szepessy József, Weidinger Géza, Palásthy Béla, Bocskor Károly.

Mérnökség: Gyenes Ferencz.

Felmérési növendék: Arányi Károly.

Napidíjas mérnökök: Szilády István, Ditteldorf Lipót.

Műszaki díjnokok: Bajaky Antal, Herezeg Sándor, Fényes Lajos, Vukovics György, Sisak Ferencz.

Irodakezelő: Gere Károly.

III. Kataszteri helyszínelési felügyelőség.

(VIII. Pál-u. 2.)

Kataszteri helyszínelési felügyelő: cseleji Cseley Zoltán, pénzügyi főtanácsos.

Titkárok: gr. Butler Aladár, Szép Béla, Farkas Ödön, Algyay Lajos, Kochanovszky István.

Segédtitkárok: Eleőd Titus, Soós Géza, Steininger Gyula, Schmidt Károly.

Pénzügyi fogalmazók: Vargha János és Zseránszky Jenő.

IV. Térképtár.

(IX. fővámház.)

Térképtárnok: Klimesch Venczel, főmérnök.

Mérnökség: Freitag Károly.

- *Budapesti cím- és lakásjegyzék, 1901–1902. A kataszteri felmérés hivatalai Budapesten (részlet)*

A *Budapesti Cím- és Lakásjegyzék* a főváros hivatalos címtára volt, 1880–1928 között 29 alkalommal jelent meg. A kataszter fővárosi „vonatkozásait” tartalmazza (minisztériumi ügyosztály, Budapesten működő kataszteri hivatalok, pl. Háromszögméretű Hivatal, felmérési felügyelőség, kataszteri tisztviselők), így részben kiegészíti, de 1880–1885 között pótolja is az országos tisztviselői címtár adatait.

E körben említendő az a zsebnaptárak, amelyeket a kataszteri mérnökök számára – de az előfizető olvasóközönségüknek ajándékképpen – adott ki a *Kataszteri Közlöny* szerkesztősége 1896–1904 között évente. Előbb

Dobrovics Viktor, majd hozzá csatlakozva Gánóczy Sándor, végül 1901-től csak utóbbi szerkesztette a kis kiadványt.⁵ A zsebnaptár közreadta az országos kataszteri felmérés személyzetének rendszeresített tisztviselői létszámát a tárgyévi költségvetési törvényjavaslat alapján, továbbá a tisztviselők betűsoros (1898–1904), illetve rangsorozati névjegyzékét a tárgyév május 1-jétől, amely tartalmazta az egyes személyek születési évét (1898–1903 között hónapját és napját is), a szolgálatba lépés és az aktuális fizetési osztályba jutás évét, fizetési fokozatát, beosztását, valamint 1902-től a fizetendő lakbérek összegét. 1899–1904 között a szolgálati beosztás miniszteri rendeletének pontos szá-

5 *Kataszteri Közlöny zsebnaptára, 1896, majd 1898–1904 között: „A »Kataszteri Közlöny« zsebnaptára [kataszteri mérnökök számára] az ... évről”. A kiadványt az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK) leltem fel.*

Az országos kataszteri felmérés személyzetének rangsorozati névjegyzéke.						
N é v	Születési év	Szolgálatba lépés	Utolsó kinevezés fizetése fokozatban			Beosztás
			1	2	3	
Központi felügyelők.						
VII fizetési osztály, 3 fokozat, 2 állás.						
Kofranek Vendel	32	3.30.54	2.28	—	—	97 P. ü. m.
Háromszög mértéki számító hivatal főnöke.						
VII fizetési osztály, 1 állás.						
L'auné Ede	45	3.10.65	5. 1	—	—	97 Hrsz.
Háromszög főmérnökök.						
VIII fiz. oszt., 6 állás, 2 = 1600 frt, 4 = 1400 frt.						
Südtler Róbert	46	7. 7.65	5. 8	—	97	— Hrsz.
Gally Ignác	42	8.20.64	9.28	—	98	— »
Jahl Antal	50	6. 4.72	1. 1	—	96	»
Farnik Adolf	46	1. 4.65	5. 1	—	96	»
Kovács Árpád	51	11.12.73	3.19	—	96	»
Selymesy Béla	52	2. 4.78	3.10	—	97	»

N é v	Születési év	Szolgálatba lépés	Utolsó kinevezés fizetése fokozatban			Beosztás
			1	2	3	
Háromszög mérnökök.						
IX. fiz. osztály, 6 állás, 2 = 1200 frt, 4 = 1100 frt.						
Dobrovics Győző	55	7.22.83	11.14	—	57	— Hrsz.
Bottfy Vilmos	53	1.14.83	12.11	—	97	— »
Szabó László	61	5.15.87	5. 1	—	96	»
Spinner György	60	10. 2.84	9. 9	—	96	»
Fleischer Kálmán	63	3. 2.82	3. .	—	97	»
Háromszög segédek.						
10 állás, 4 = 1000 frt, 3 = 900 frt, 3 = 800 frt.						
Reiber Henrik	64	6.16.88	4.27	97	—	— Hrsz.
Kuhn Gyula	67	8.16.91	4.18	97	—	»
Vucskics Zoltán	70	8.15.90	5. 2	97	—	»
Havas József	67	7. 4.92	11. 6	97	—	»
Schmeisz Ágoston	69	1.28.93	9. 9	—	97	— »
Ideiglenes minőségben						
Mahler Ede dr.	57	9.28.96	12.25	—	97	— »
Booskor Károly	65	1.26.89	5. 8	—	97	— »

■ A „Kataszteri Közlöny” zsebnaptára az 1898. évre. Az országos kataszteri felmérés személyzetének rangsorozati névjegyzéke

mát és időpontját is megadták.⁶ A zsebnaptárak a katasztertörténetben hasznosítható sok egyéb információt is tartalmaznak. 1905-ben a *Kataszteri Közlöny*től különválasztva *Geodéziai zsebnaptár* címen adta ki az összeállítást Gánóczy, amely 1906 után már nem jelent meg. Az 1905. évi kötet a tárgyévi törzsnévjegyzéket és szolgálati beosztást tartalmazza, továbbá ismert az 1906. évi kötet mellékletéül kiadott törzsnévjegyzék és szolgálati beosztás.⁷

Szolgálati beosztás

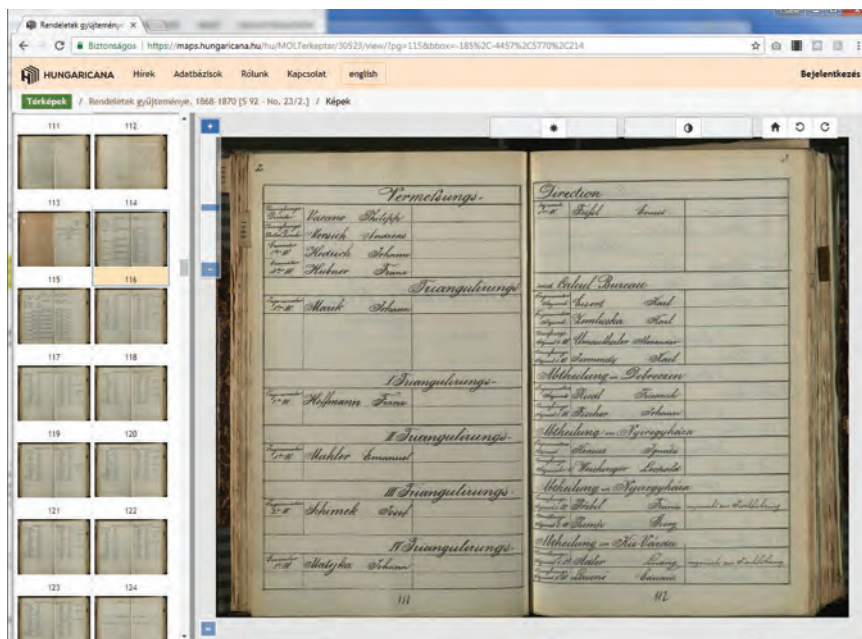
A kataszteri szervezet szolgálati beosztását, vagyis hogy az egyes szervezeti egységeknél

ki és milyen beosztásban tevékenykedik, évente állapították meg, ez szolgál(hat)ot alapul a tisztai címtár adatainak is.

A szolgálati beosztást előbb könyvmatos, majd nyomdai úton sokszorosították, és abból egy-egy példányt megkaptak az egyes szervezeti egységek is, így többek között a Pénzügyminisztérium kataszteri ügyekkel foglalkozó – változó sorszámú – ügyosztálya. Itt a különféle rendeleteket évenkénti csoportosításban, több évet egybekötve őrizték. A *Rendeletek gyűjteményének* – sajnos az 1871–1905 közötti éveket nélkülöző – sorozatát az egyik jogutód, az Országos Földméréstani Intézet vegyes iratai között a Magyar Nemzeti Levéltár Országos

⁶ A tárgyév május 1-jétől hatályos szolgálati beosztást kiadó pénzügyminiszteri rendeletek száma: 1899-re: 14.900/1899. (II. 14.); 1900-ra: 7442/1900. (III. 02.); 1901-re: 8020/1901. (II. 10.); 1902-re: 2994/1902. (I. 21.); 1903-ra: 104.030/1902. (XII. 27.); 1904-re: 6053/1904. (I. 29.). 1904-ben „rangsorozati törzsnévjegyzék”-ként közlik a névsort. A szolgálati beosztásokat kiadó pénzügyminiszteri rendeletek száma: 1905-re: 1069/1905. (I. 17.); 1906-ra: 2106/1906. (I. 31.)

⁷ *Geodéziai zsebnaptár. Vezérfonal mindenféle geodéziai munkálatokhoz az ... évre.* Szerk.: GÁNÓCZY SÁNDOR. Bp., 1905–1906. Az 1906. évi kiadásból példányt nem találtam, az OSZK-ban hiányként van megadva, csak hivatkozásból ismerem: A Gánóczy-féle Geodéziai Zsebnaptár. *Erdészeti Lapok*, 45. (1906) 4:362.

■ Az 1869. évi szolgálati beosztás egyik oldala a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon

Levéltárában őrzik.⁸ A rendeletek között megtalálható az 1869. és 1870. évi szolgálati beosztás is, abból az időből tehát, amikor még országos tiszti címtár nem készült.⁹ A német nyelvű összeállítás szervezeti egységenként (felmérési igazgatóság, háromszögmérési számító hivatal, háromszögelési osztályok, térképtárak, határleíró osztályok, felmérési felügyelőségek) felsorolja az oda beosztott személyeket és megadja a munkakörüket.

A szolgálati beosztásokat 1898–1906 között a fentebb már említett zsebnaptárak adták közre, az 1907–1914 közötti évekre vonatkozó jegyzé-

ketek pedig a *Rendeletek gyűjteménye* őrizte meg. A jegyzék tartalmazza a szervezeti egységek nevét, címét, működési körét, az oda beosztott tisztviselők nevét és munkakörét, esetleges megjegyzésekkel. Ezek a jegyzékek digitálisan még nem elérhetők, ezért azokat a *Catastrum* honlapján tesszük hozzáférhetővé.¹⁰

A rangsorozati névjegyzék

Az állami alkalmazottak fizetésének egységes elvek szerinti, hosszú ideje esedékes rendezését – természetesen sok vitát kiváltva – *Az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról, és a megyei törvényhatóságok állami javadalmazásának felemeléséről* szóló 1893. évi IV. törvénycikk végezte el.¹¹

A törvény az állami tisztviselőket a gyakoronokok kivételével 11 fizetési osztályba sorolta. Az illetményt az a fizetési osztály határozta meg, amelybe az állást besorolták, ezen belül azon – osztályonként három – fokozat szerinti fizetésre volt jogosult a tisztviselő, „amely a vele egy létszámba tartozó tisztviselők között

8 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), S 92 Országos Földméréstani Intézet vegyes iratai (= S 92), No. 23. Országos Kataszteri felmérés, rendeletek gyűjteménye (= No. 23.). Az öt kötetből az első kettő az 1849–1870, a többi három az 1906–1914 közötti évekre vonatkozó rendeleteket őrzi.

9 MNL OL, S 92 No. 23/2. Rendeletek gyűjteménye, 1868–1870. Personal-Stand der angestellten Vermessungs-Beamten und Praktikanten für das Jahr 1869. 180–208. p. Ua. 1870. 382–408. p. Elérhető a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon (www.hungaricana.hu)

10 MNL OL, S 92 No. 23/3. *Az Országos Kataszteri Felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása. Érvényes 1907. évi május hó 1-től.* Kiadott a magyar királyi Pénzügyminiszternek 1907. évi február hó 13-án 7275. szám alatt kelt rendeletével. Bp., 1907. 306–353. p.; A szolgálati beosztásokat kiadó pénzügyminiszteri rendeletek száma és levéltári jelzete: 1908: 9906/1908. (II. 07.), No. 23/3. 585–633. p.; 1909: 2355/1909. (II. 04.), No. 23/4. 2–28. fol.; 1910: 2370/1910. (I. 23.), No. 23/4. 163–189. fol.; 1911: 3555/1911. (I. 23.), No. 23/4. 427–453. fol.; 1912: 2441/1912. (I. 27.), No. 23/5. 1–54. p.; 1913: 9984/1913. (II. 06.), No. 23/5. 293–322. p.; 1914: 2967/1914. (II. 11.), No. 23/5. 512–541. p.

11 A törvény szövegét l. Ezer év törvényei (www.1000ev.hu). A törvény kataszteri vonatkozásairól l. REISZ T. CSABA: A felmérési tisztviselők kérvénye magasabb rangosztályba sorolásukról (1892). *Catastrum*, 3. (2016) 2:35–46. Korábban a kataszteri hivatalnokok fizetését a *Regulativ über die Geld- und Natural-Gebühren der Katastral-Vermessungs- und Grund-Ertrags-Schätzungs-Individuen, so wie über das bei deren Anforderung, Anweisung und Aufrechnung zu beobachtende Verfahren* (Wien, 1853) alapján állapították meg. TÖRÖK, 2017. 23.

2. felmérési felügyelőség			Szatmár-Németi (Széchenyi-utca 14.)		
Működési kör: Máramaros és Szatmár vármegyéiben németek			Felügyelés és nyilvántartás, illetve a töröknyelvi beosztásokról való közreműködés.		
Katastrali főnökök	Baranyi Gyula	Felügyelői vezető	Katastrali főnökök	Mátyás Antal	
"	Bódi István		Felmerési főnökök (okmányos)	Horeóth Elek	
Katastrali mérnökök	Karócs Lajos		"	Molnár Géza	
"	Tiefenthaler Rezső	Biztos	"	Molnár István	
"	Istóka Dévid		"	Papp Sándor	
"	Gáspár József		"	Ötels József	
"	Sátes Dénes		Felmerési díjazók	Bakó József	Emelés 1893. X. 1. ad.
"	Mudris Antal		"	Gyúlay István	
"	Jó Endre		"	Fok Ferenc	
Katastrali mérnökök (másik állású)	Darabanth Jenő		"	Bérezai Lajos	
"	Pap Zoltán		"	Róssa József	
"	Csomor Elemér				
"	Sipos Rezső		Irásai díjazók	Mayer Vilmos	

■ A 2. felmérési felügyelőség tisztviselői 1907-ben a Szolgálati beosztásban (MNL OL, S 92 No. 23/3.)

öt rangsora szerint megilleti”. A kinevezéskor a rangsort „az Ő Felseége által kinevezetteknek a legfelső elhatározásnak, más kinevezetteknek a kinevezési okirat keltének napja” állapította meg. Az előléptetésre a törvény körülményes szabályt írt elő: „Azok között, akik ugyanegy napon nevezettek ki, ha már előbb is államszolgálatban voltak s egy létszámból nevezettek ki, a kinevezés előtt közvetlenül elfoglalt rangsor; ha pedig különböző létszámokból nevezettek ki, elsősorban a kinevezés előtt közvetlenül elfoglalt fizetési osztály; egyenlő fizetési osztály esetében az ugyanazon fizetési osztályban töltött hosszabb szolgálati idő; ha az ugyanazon fizetési osztályban eltöltött szolgálati idő is egyenlő, a nyugdíjba beszámítható hosszabb szolgálati idő; ennek is egyenlő volta esetében pedig a kinevezés sorrendje adja meg az elsőséget. Ha olyanok nevezettek ki, akik a kinevezést közvetlenül megelőzőleg államszolgálatban nem voltak, a kinevezés sorrendje állapítja meg a rangsort; míg ha már előbb is államszolgálatban állók s a kinevezést közvetlenül megelőzőleg állami szolgálatban nem álló egyének együtt nevezettek ki egy és ugyanazon a napon, a már államszolgálatban állók az utóbbiakat megelőzik.”¹²

A magasabb fizetési osztályba kinevezéssel, a magasabb fizetési fokozatba fokozatos

előléptetés útján juthatott a tisztviselő. A fizetési osztályon belüli három fizetési fokozatban a fizetési osztályra megállapított létszámot arányosan osztották el, így pl. egy magasabb osztályba kinevezés magával vonta a sorban következők előrelépését is. Az előléptetés tehát a szabott feltételek szerint automatikus és egyértelmű volt, a kinevezés azonban a szakmai érdemeket is értékelte és

a rangsor átlépését is lehetővé tette: „A fokozatos előléptetés azon rangsor szerint történik, amelyet a tisztviselő a vele egy létszámba tartozók között elfoglalt; míg a kinevezésnél nem a rangsor, hanem emellett a szakképzettség, érdemesség és alkalmazhatóság a döntő.” (5. §). A szakmai elismerés lehetősége és a rendelkezésre álló pénzügyi mozgástér sokszor nem esett egybe, így gyakori volt, hogy egy állás címével és rangjával vagy jellegével ruháztak fel egy tisztviselőt, tehát a titulust megkapta, de az azzal járó illetményeket csak a tényleges kinevezéskor folyósították neki (8. §). A fizetés kinevezés esetén annak időpontjától függően járt: a hónap első felében kinevezett a hónap közepétől, egyébként a következő hónap első napjától kapta meg magasabb illetményét. A fokozatos előléptetés esetén az üresedés napját követő naptári negyedév első napjától kezdve, „előleges havi részletekben” járt a magasabb fizetés.

Minderre tekintettel tehát igen fontos volt az állami tisztviselők számára, hogy az egyes munkakörökben, fizetési osztályokban és fokozatokban hány álláshely van, illetve hogy üresedés esetén ki lesz az, aki a magasabb illetményt jelentő előléptetésben részesül. Ennek nyilvántartására a minisztériumok saját hatáskörükben szolgálati áganként rangsorozati nyilvántartá-

sokat adtak ki, nyomtatásban. Sajnos azonban ezek a prozopográfiai szempontból igen értékes dokumentumok szinte csak véletlenszerűen maradtak fenn vagy hozzáférhetőek.¹³

A Pénzügyminisztérium által szolgálati áganként rendszeresen kiadott rangsorozati névjegyzékek sem maradtak fenn teljességükben, a könyvtári katalógusokban csak viszonylag hiányos sorozatok érhetőek el, de megtalálható: a pénzügyi fogalmazási tisztviselők ([1893]-[1903]; 1911–1913), a Pénzügyminisztériumnál és az alárendelt hatóságoknál alkalmazott irodakezelési tisztviselők (1893–1898), a Pénzügyminisztériumnál és az alárendelt hatóságoknál és hivataloknál alkalmazott számvevőségi tisztviselők (1893–1903), a vám- és pénzügyőri felügyelők, a pénzügyőri főbiztosok és biztosok (1893–1903), a vám-tisztviselők (1893–1898), a „*kincstári fém- és sóbányászatnál, a fém- és vaskohászatnál, pénzverés, fémbeváltás és fémjelzésnél, a bányaiskoláknál és bányapénztáraknál alkalmazott üzemi és orvosi, nemkülönben a műszaki vasműszámvevőségi és kezelési tisztviselők*” (1895), az államhidaknál alkalmazott altiszti jellegű vámolók és szolgák (1895), a dohányjövédéki tisztviselők és az ezek állományába beosztott m. kir. dohány- és bélyegáru-raktári tisztek, továbbá a m. kir. dohányjövédéki gyakoronokok, a Dohányjövédék Központi igazgatóság mellé rendelt számvevőség tisztviselői (1898), a Központi Állampénztárnál, továbbá a budapesti és zágrábi állampénztárnál alkalmazott tisztviselők (1901) rangsorozati névjegyzékei.

A kataszteri szervezetre vonatkozó rangsorozati (törzs)névjegyzéket az 1896 és 1906 közötti időszakra a már említett zsebnaptárak tartalmazzák. Az 1898. évi zsebnaptár előfizetési felhívásában a szerkesztők megjegyezték, hogy majd a legújabb állapotot fogják közölni, ezért megvárják a költségvetés megszavazását és az azt követő előléptetéseket, amelyek

remélhetőleg májusig megtörténnek. „*Megjegyezzük végül, hogy jól tudjuk, miszerint újabban a magas minisztérium részéről évenként szokott rangsorozati névjegyzék kibocsátatni, ami látszólag egy ugyanazt tartalmazó naptár kiadását fölöslegessé teszi. Sokan vannak azonban kartársaink közül, akik jobban szeretik a könyvformát, amit zsebre is lehet tenni.*”¹⁴

A későbbi időszakból nem ismerünk könyvtári példányokat, emiatt is értékesek azok a nyomtatványok, amelyek a kataszteri ügyeket intéző miniszteri (az első világháború idején a 18.) ügyosztály *Rendeletek gyűjteménye* iratanyagában maradtak fenn.

Az országos kataszteri felmérés személyzetének

TÖRZS-NÉVJEGYZÉKE

1906. évi május hó 1-től érvénybe lépő szolgálati beosztás szerint.

Sorszám	N é v	Születési év	All. szolg. lépés. éve	Fizetés és személyi pótlék		A jelenlegi fizetési osztályba kinevezett	Szolgálati beosztás
				5400 korona	4800 korona		
Felmérési központi felügyelők és háromszögelő hivatali főnök.							
VII. fizetési osztály, 2 állás.							
	Antalfy Andor	62	81	1	—	99 V.27	P.ü.m.
	Szikszy Elek	53	71	1	—	99 VII.16	P.ü.m.
	Kollár Dániel	56	80	—	—	904 XI.11	P.ü.m.*
	Vajna Károly	60	78	—	—	904 XI.11.	P.ü.m.
VII. fizetési osztály, 1 állás.							
	Dobrovics Győző	55	80	—	1	903 VIII.28	Hrsz.

*) Czím és jelleggel.

■ A „*Geodéziai zsebnaptár*” 1906. évfolyamának melléklete. Az országos kataszteri felmérés személyzetének törzs-névjegyzéke 1906. május 1-jétől

13 Ilyen volt pl.: *A földművelésügyi m. kir. ministerium, valamint az alárendelt hatóságok és intézetek tisztí személyzetének 1898. febr. 12-én lezárt rangsorozati névjegyzéke*. Bp., 1898., majd ugyanez aktualizálva 1899, 1901, 1903, 1906, 1908, 1910, 1912, 1916 (Országgyűlési Könyvtár, Somogyi Könyvtár, OSZK; www.mokka.hu)

14 Felhívás. *Kataszteri Közlöny*, 7. (1898) 2:67.

1. Sorszám	2. A tisztviselő		4. Állomáshely	5. Hivatal	6. Évi fizetés és az 1904. évi I. t.-cz. alapján járó évi személyi pótlék összege korona	7. A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezetett			8. Jegyzet
	neve	minősége				év	hó	nap	
VII. fizetési osztály. (3 állás).									
1	Antalfy Andor	felmérési központi felügyelő	Budapest	P. á. min.	5 400	1899	V	27	A pénzügyminisiteriumban.
2	Szikszay Elek	"	"	P. á. min.	5 400	"	VII	16	A pénzügyminisiteriumban.
3	Dobrovics Győző	háromszögelő hivatali főnök	"	Hrsz.	4 800	1903	VIII	28	
—	Kollár Dániel	felmérési központi felügyelő	"	P. á. min.	4 000	1904	XI	11	Cim és jelleg. A pénzügyminisiteriumba beosztva.
—	Vajna Károly	"	"	P. á. min.	3 600	"	"	"	Cim és jelleg. A pénzügyminisiteriumba beosztva.

■ Rangsorozati névjegyzék, 1906 (MNL OL, S 92 No. 23/3. 145.)

A pénzügyminiszter 1133/1906. (IV. 6.) számú körrendelete szerint hivatali elődjének 2783/1904. (IX. 20.) számú rendelete alapján a 21 rangsorozati névjegyzéket évente egyszer kell összeállítani oly időben, hogy az megfeleljen az adott évre megszavazott költségvetés személyzeti létszámának. 1904 novemberében adtak ki jegyzéket, de azóta nem készült újabb, mert nem volt elfogadott költségvetés (talán ez volt az oka, hogy a *Geodéziai Zsebnaptár* 1905–1906-ban nem rangsorozati névjegyzéket, hanem „törzsnévjegyzéket” adott közre.) Az országos kataszteri felmérés tisztviselőinek rangsorozati névjegyzéke a 7. számú jegyzék volt, és 1906–1913 között minden évben kiadták.¹⁵ A névjegyzékek fizetési osztályonként rangsorolják a tisztviselőket, megadva nevüket, munkakörüket, állomáshelyüket és hivatalukat, az illetményüket, az aktuális fizetési osztályba ténylegesen kinevezés időpontját és 1908-tól az állami szolgálati idő kezdetét (év,

hó, nap), valamint esetleges megjegyzéseket közölnek.

A rangsor az előléptetések esetén ugyan automatikusan meghatározta, ki lesz a következő, azonban ez gyakran nem érvényesülhetett, mert a protekcionizmus felülírta az elveket. Erről a korabeli sajtó is megemlékezett:

„A közönség nagy része nem is tudja azt, hogy az állami tisztviselőkarnak van egy úgynevezett »rangsorozati névjegyzék«-e, amelyben a tisztviselők fizetési osztály és kinevezésük, esetleg véglegesítésük sorrendjében vannak felsorolva.

Ez a rangsorozati névjegyzék az állami tisztviselők Kálváriája. Ezt lesi minden tisztviselő, ezt javíthatja, ennek az alapján örvend annak, ha egy kinevezés történik, mely közelebb hozza őt az előléptetéshez, a magasabb fizetéshez. Ezt kell neki végigbőjtölni, míg végre annyira előre jut, hogy megkezdheti pályázatát a magasabb rang és fizetés elérhetése végett, s odajut, hogy

15 MNL OL, S 92 No. 23/3. Rangsorozati névjegyzéke a magyar korona országainak területén az országos kataszteri felmérésnél alkalmazott tisztviselőknek. 142–168. p.; Rangsorozati névjegyzéke a magyar korona országainak területén az országos kataszteri felmérésnél alkalmazott tisztviselőknek az 1907. évi állami költségvetés alapján. 464–487. p. Változatlan – de aktualizált – címmel jelent meg, 1908: 778–802. p.; No. 23/4. 1909: 107–120. fol.; Rangsorozati névjegyzéke a magyar szent korona országainak területén az országos kataszteri felmérésnél alkalmazott műszaki tisztviselőknek, az 1909. évi állami költségvetés alapján, az 1910. évi október hó 31-i állapot szerint. 1910: 299–316. fol.; Változatlan – de a dátumokban aktualizált – címmel jelent meg, 1911: No. 23/4. 535–549. fol.; No. 23/5. 1912: 257–291. p.; 1913: 482–511. p.

30-40, sőt, van eset reá, hogy 100 sikertelen kíséreltet után kinevezik.

Már most elképzelhetjük, hogy milyen elégedetlenséget, sőt elkeseredést okoz az a tisztviselők körében, ha látniuk kell, hogy dacára szorgalmuknak, képességeiknek, kiváló magaviseletüknek, hosszú szolgálati idejüknek, dacára annak, hogyha [a] rangsorozati névjegyzék Kálváriáját is végig járták, mégsem őket nevezik ki vagy léptetik elő, hanem a kevésbé érdemeset, a rangban sokkal hátrább álló egyént, sőt gyakran egész idegeneket, csak azért, mert ennek érdekeit családi vagy más összeköttetések istápolják, míg annak a másik tisztviselőnek nincsen egyéb támogatója, csak tehetsége, kifogástalan magaviselete és rátermettsége.

Egy-egy ilyen érdemtelen kinevezés láttára azután annak a szegény mellőzött tisztviselőnek legelső gondolata az, hogy bizonyára igen erős protekciónak kellett közreműködni a másik érdekében, és sóhajtva nyugszik bele sorsába, húzza az igát tovább, mert hát mit is teygen egyebet, neki és családjának élni kell.

Azok a nagy urak odafent, kik a miniszteri bürookban végigkilincselik pártfogoltjaik érdekében a miniszteri tanácsosok, államtitkárok, sőt magának a miniszternek ajtait is, mit törődnek azzal, hogy hány szegény tisztviselőnek okoznak meg nem érdemelt bánatot és szomorúságot, elkedvetlenedést és elkeseredést, a fő az, hogy az ő kívánságuk teljesüljön.¹⁶

Hivatalos közlönnyök

A Magyar Hírlap utódja, a Budapesti Hírlap 1853. január elsejétől jelent meg, első szerkesztője Szilágyi Ferenc volt. Az újság Magyarországra nézve a kormány magyar hivatalos közlönnyé volt, a politikai jellegű cikkek visszaszorultak és legfeljebb a kormány álláspontját közvetítették. A lap 1860-ig jelent meg, és igen kevés, a kataszteri személyzetre vonatkozó információ található benne. 1855-ben a kassai pénzügyigazgatóságon

hirdettek két adóalfelügyelői állást olyanok számára, akik „jogpolitikai” tanulmányokat folytattak, de olyan pályázókat is tekintetbe vesznek, akik ugyan nem folytattak jogi tanulmányokat, de a kataszteri munkálatoknál magukat kitüntették.¹⁷ 1858-ban a prágai kataszteri térképtár megüresedett, 900 Ft évi fizetéssel járó álláshelyét hirdették meg azok számára, „kik már hosszabb időtől fogva felmérési ügyben mint aligazgatók, felügyelők, levéltári főnökök, nyilvántartási mérnökök, első vagy második osztályú mérnökök alkalmazva voltak vagy jelenleg is alkalmaztatnak, folyvást szorgalmuk és ügyességük próbáit adták, erkölcsös viselet által magukat kitüntették, továbbá végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálataikat és nyelvtudományaikat kellően bebizonyítják”.¹⁸

A kiegyezést követően Budapesti Közlöny címen indult meg a korszak általános hivatalos lapja, ebben már a különféle kataszteri tevékenységekre és munkakörökre vonatkozó pályázatok, kinevezések és más személyi vonatkozású adatok is szerepelnek. Így például a kataszteri felmérésnél üresedésben lévő több első és másodosztályú mérnökségű állásra írtak ki pályázatot 1871-ben, megjegyezve, hogy „az első osztályú mérnökségű állomásokra csak a műegyetemi tanszakot jó sikerrel végzetten pályázhatnak”.¹⁹ 1873 tavaszán pedig

A m. kir. pénzügyminister az országos felmérésnél Kostiala Imre, Arczfalvi József, Bánik Gyula és Novačić Tamás kataszteri mérnököket kataszteri főmérnökökké a IX., ifj. Molnár József, Mitrovic György, Balás Béla és Schmidt Ottmár kataszteri mérnökségűeket kataszteri mérnökökké a X., Weisz Simon, Semdner Emil, Zakula Miklós és Schrutek József felmérési növendékeket kataszteri mérnökségűekké a XI. fizetési osztály 3. fokozatába való sorolással; Koncz Károly, Mrzlják Károly, Obenan József, Anderlon Ferenc és Lupkovic Endre díjnokokat ideiglenes minőségű felmérési növendékeké kinevezte.

■ Kinevezések az országos felmérésnél. Budapesti Közlöny, 34. (1900) 292:8. (december 21.)

16 Egy kérvény. Nagykároly és Vidéke, 24. (1907) 39:1.

17 Pályázatok (1051). Budapesti Hírlap, 3. (1855) 712:3939.

18 Pályázatok (41336). Budapesti Hírlap: Hivatalos Értesítő, 7. (1859) 9:4., 6.

19 Pályázat. Budapesti Közlöny, 5. (1871) 149:3417.

Kostial Imre, Arczfalvi József, Bánik Gyula és Novačić Tamás, kataszteri mérnökök, kataszteri főmérnökökké, ifj. Molnár József, Mitrovič György, Balás Béla és Schmidt Ottmár, kataszteri mérnökök, kataszteri mérnökökké, Weisz Simon, Semdner Emil, Zakula Miklós és Schrutek József, felmérési növendékek, kataszteri mérnökök, Konecz Károly, Mrzlják Károly, Obenau József, Anderson Ferencz és Lupkovics Endre, díjnokok, ideiglenes minőségű felmérési növendékek. (XII/8. 94.318. szám.)

- Ugyanaz a hír: Kinevezések az országos felmérésnél. *Pénzügyi Közlöny*, 27. (1900) 32:958. (december 22.)

az ismeretlen helyen tartózkodó Fischer Károly mérnökségét szólították fel, hogy foglalja el hivatalát, különben törlik a létszámból, és állását betöltik.²⁰ A közlöny alkalmasságát a szervezet egyes tagjai életútjának felvázolásában bizonyítják azok a karriertörténeti cikkek, amelyek a *Catastrum* hasábjain már eddig is megjelentek.²¹ A kinevezéseknél nem ad meg pontos dátumot a közlöny, ezért a kiadás dátuma szolgálhat tájékoztatásul annak időpontját illetően.

A Pénzügyminisztérium hivatalos lapja a *Pénzügyi Közlöny* volt, amely 1874-től jelent meg szükség szerinti gyakorisággal (hetente, kéthetente). Többek között a pénzügyi szolgálatokra vonatkozó törvényeket, rendeleteket, bértáblákat, továbbá a személyi hírek rovatában a kinevezéseket, az előléptetéseket, az áthelyezéseket, a véglegesítéseket is közzétették. A közlemény tartalmazza a rendelet számát és keltét, így – a kinevezések hatályba lépéséről fent mondtak alapján – pontosabban meghatározható az életút új állomásának kezdete, mint pl. a *Budapesti Közlöny*nél. Az illusztrációkban szereplő Schmidt (Győri) Ottmár mérnöksegéd már önálló életrajzot kapott e folyóirat hasábjain.²²

A kataszteri szervezet egyes elhivatott tagjai szaklap beindításával is segíteni akarták a felmérési tisztviselők munkáját. A rövid életű, 1875–1877 között megjelenő *Kataszteri Kalauz*

után 1892-ben útjára indult a *Kataszteri Közlöny*, amely az I. világháború végéig megjelent, és a kataszteri tevékenységet, így a szervezeti változásokat illetően is az egyik leggazdagabb forrást jelenti.²³

Online adatbázisok

Nagy mennyiségű (szak)irodalmat és levéltári emlékanyagot tesznek online elérhetővé azok az adatbázisok, amelyeket a köz- és magángyűjteményekkel együttműködésben készít és folyamatosan bővít az Arcanum Adatbázis Kft. A Hungaricana Közgyűjteményi Portál közel 11 millió nyomtatott oldal mellett igen jelentős képi anyagot is tartalmaz, ezek sorában is jelentős a Térképek és Építészeti tervek fejezetében publikált térkép- és tervtári iratanyag. Itt, a Magyar Nemzeti Levéltár gyűjteményében érhető el pl. a már említett *Rendeletek gyűjteménye* első két kötete (benne az 1869. és 1870. évi szolgálati beosztásokkal), valamint számos kataszteri irat és térkép is. (Nem feltétlenül nyújtanak adatot a szervezettörténetre, de megemlítendő, hogy a Mapire fejezetben önálló egységet alkotnak a magyarországi kataszteri térképek és birtokvázlatok.)

Bár előfizetési díj ellenében, de a közgyűjteményekben térítésmentesen érhető el az a prémium szolgáltatás, amely ma már több mint 15 millió oldalhoz biztosít hozzáférést.

20 Felhívás. *Budapesti Közlöny*, 7. (1873) 87:1442. Fischer nem jelentkezhetett, mert az 1873 utáni tiszti címtárakban már nem szerepel.

21 A cikkeket felsorolja: REISZ, 2017. 1. lábjegyzet.

22 BALATON PETRA: A Pénzügyminisztérium szolgálatában. Győri Ottmár (1867–1946) emlékezete. *Catastrum*, 4. (2017) 1:25–39.

23 Vö. ehhez: SCHMIDT ANIKÓ: A Kataszteri Kalauz. Gondolatok az első magyar földmérési folyóiratról. *Catastrum*, 1. (2014) 1:20–25.

Az Arcanum Digitális Tudománytár (adtplus.arcanum.hu) a kataszteri szervezet történetére vonatkozó, fentebb említett forrásokat a legteljesebben tartalmazza. Az országos tiszti és budapesti címtárak és a hivatalos közlönyök (*Budapesti Közlöny*, *Pénzügyi Közlöny*, *Kataszteri Közlöny*) mellett számtalan hírlap (*Budapesti Hírlap*, *Pesti Napló*, *Pesti Hírlap* stb.) és folyóirat (pl. *Geodéziai Közlöny*, *Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye*) évfolyamai megtalálhatók itt, lehetővé téve, hogy egy-egy kataszteri tisztviselőről gyakorlatilag teljes körű életrajz szülessék.²⁴

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában őrzött kataszteri térképek és iratok feltárását az OTKA támogatásával 2013–2015 között végezték el a levéltár munkatársai. A projekthez igazítottan, de nem annak a keretében született meg a *Catastrum*, amelynek a honlapja a folyóirat terjedelmi korlátait meghaladó, sajátos anyagokat (pl. Excel-adattáblákat) is közzétesz. A kataszteri szervezetre vonatkozó adatsorok – így például a rangsorozati névjegyzékek 1907–1913 és a szolgálati beosztások 1906–1914 között – kiegészítik a fent bemutatott műveket.

- A szolgálati beosztások és a rangsorozati névjegyzékek a *Catastrum* honlapján is elérhetők (www.catastrum.hu)

24 Erre példa: REISZ T. CSABA: A felhőkergető, esőcsináló kataszteri mérnök. Vozáry Pál (1850–1918). *Catastrum*, 3. (2016) 3:17–30.